

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. BENDROJI DALIS

1.1. Įvadas

Turizmo ir rekreacijos planas – tai specialiojo planavimo dokumentas, kuriame numatoma rekreacinių teritorijų, rekreacinės infrastruktūros (viešosios turizmo infrastruktūros ir kitų aptarnavimo objektų) bei turizmo paslaugų objektų plėtojimo bendroji koncepcija, šių objektų išdėstymas, naudojimo ir apsaugos priemonės.

Pagrindiniais veiksniais įtakojančiais rekreacinių teritorijų tvarkymo strategijos formavimą laikomi:

- gamtinės aplinkos išteklių turtingumas,
- kultūros paveldo turtingumas,
- esamas rekreacinės infrastruktūros išvystymo lygis,
- vietos gyventojų ekonominės galimybės,
- aplinkos sveikumas,
- aplinkos ekologinis atsparumas.

Pagal šiuos veiksnius galima nustatyti rekreacinių vietovių potencialo ypatumus, lemiančius jų realaus rekreacinio naudojimo perspektyvą, numatant rekreacinės plėtros lygmenį (nacionalinį, regioninį, lokalinį-vietinį) bei tikslinę specializaciją pagal vystytinas rekreacijos rūšis.

Magūnų seniūnijoje, Švenčionių r. savivaldybėje esanti teritorija prie Pailgio ežero turi rekreacinės plėtros galimybę. Šios teritorijos rekreacinį potencialą sudaro gana turtingi rekreaciniai ištekliai ir palanki geografinė situacija – geležinkelio Vilnius-Ignalina artumas palankus priimti poilsiautojams iš pietryčių ir šiaurės rytų Lietuvos. Šioje teritorijoje skatintinas plėtoti poilsis gamtoje bei pažintinis turizmas.

Teritorija turi gerą gamtinį turizmo potencialą, kurį sudaro išraiškingumu pasižymintis Pailgio ežeras su miškingomis pakrantėmis, upeliais, miškais, greta esančiu Žeimenos ichtiologiniu draustiniu.

Planuojamos teritorijos kultūrinius turizmo išteklius sudaro Družilių ir Pailgio pilkapynai. Šis paveldo objektas nenaudojamas turistų lankymui. Kultūros paveldo objektai turėtų būti atkuriami ir restauruojami, pritaikomi ekspozicinei paskirčiai, paslaugų ir viešajai turizmo infrastruktūrai, juose galėtų būti derinama tiek ekspozicinė, tiek infrastruktūros paskirtis.

Svarbią teritorijos prie Pailgio ežero turizmo ir rekreacijos išteklių dalį sudaro poilsio ir turizmo aptarnavimo objektai: esamos poilsiavietės ir poilsio namai, paplūdimiai ir prieplaukos. Esami poilsio ir turizmo objektai turėtų būti sutvarkomi ir papildomi naujais, organizuojant apžvalgos aikštelių tinklą, apjungiantį turizmo trasas, įrengiant atokvėpio vietas su išvystyta viešąja turizmo infrastruktūra – stacionaria ar laikina įranga higienos poreikiams tenkinti ir atliekomis surinkti, teritorijos lankymui skirta informacijos įranga, ir kt.

Plėtojant rekreaciją ir turizmą šioje teritorijoje, ji galėtų tapti rekreacine Švenčionių rajono bei rytų Lietuvos vietoje, pasižymintčia gera turizmo ir poilsio paslaugų kokybe.

Rengiamame Švenčionių rajono teritorijos bendrajame plane teritoriją prie Pailgio ežero galima būtų išskirti kaip regioninio rekreacinio prioriteto vietoje.

Rekreacinės vietovės – tai rekreacinės teritorijos (žemės sklypų grupės), pasižyminčios rekreacinių išteklių koncentracija ir didelėmis rekreacinės plėtros galimybėmis, kurioms nustatytas rekreacinio naudojimo prioritetas (šaltinis: „Rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatai“, patvirtinti 2004-01-20 LRAM įsakymu Nr. D.-35).

Turizmo ir rekreacijos specialiojo plano prie Pailgio ežero rengėjų sąrašas:

1. Projekto vadovė Daiva Rokienė
2. Projekto dalies vadovė Alicija Grigūnienė
3. Projekto dalies vadovė Dalia Bagdonaitė

1.2. Specialiojo plano rengimo tikslai ir pagrindas

Turizmo ir rekreacijos specialusis planas prie Pailgio ežero, Magūnų sen., Švenčionių r. rengiamas vadovaujantis sekančiais planavimo dokumentais:

1. Švenčionių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2004-12-15 įsakymu Nr. A-541 dėl specialiojo teritorijų planavimo.
2. Švenčionių rajono savivaldybės administracijos direktorės Vidos Rastenienės 2005-02-23 patvirtinta planavimo užduotimi specialiajam planui rengti.
3. Švenčionių rajono savivaldybės administracijos Teritorijų planavimo ir architektūros skyriaus planavimo sąlygomis rajono lygmens specialiojo planavimo dokumentui rengti.
4. Vilniaus apskrities viršininko administracijos 2005-02-07 planavimo sąlygos Nr. (30)-6.8-3 rajono lygmens specialiojo planavimo dokumentams rengti.
5. Kultūros vertybių apsaugos departamento prie LR kultūros ministerijos Vilniaus teritorinio padalinio 2005-02-17 sąlygomis Nr.12.
6. Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento 2005-01-21 planavimo sąlygomis Nr.4.2-13.
7. Vilniaus visuomenės sveikatos centro Švenčionių filialo 2005-01-10 planavimo sąlygomis Nr. (23)-20.2.5.-12 specialiajam planui rengti.
8. VĮ Nemenčinės miškų urėdijos 2005-01-06 planavimo sąlygomis Nr.3-28.

Remiantis aukščiau minėtų dokumentų nuostatomis šio darbo pagrindiniai tikslai:

1. Įvertinti teritorijos prie Pailgio ežero gamtos ir kultūros rekreacinių išteklių potencialą ir panaudojimą poilsiui ir turizmui.
2. Įvertinti turizmo paslaugas ir viešąją turizmo infrastruktūrą, aplinkos kokybę teritorijoje.
3. Nustatyti rekreacinio naudojimo prioriteto teritorijas, jų tvarkymo reglamentą.
4. Numatyti rekreacinės infrastruktūros vystymą, patenkinti visuomenės rekreacinius poreikius.
5. Užtikrinti racionalų turizmo ir rekreacinių išteklių naudojimą bei apsaugą.

2. ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ

2.1. Planuojamos teritorijos geografinė apžvalga

Planuojama teritorija yra rytinėje Lietuvos bei pietinėje Švenčionių rajono savivaldybės dalyje, Magūnų seniūnijoje. Planuojamos teritorijos plotas yra apie 180 ha. Teritorija prie Pailgio ežero yra gerai pasiekama. Vakarinė teritorijos riba sutampa su geležinkeliu Vilnius-Turmantas. Šiaurinė – su Magūnų seniūnijos riba. Rytinė planuojamos teritorijos riba sutampa su valstybinių miškų riba.

Teritorijoje yra Dalios kaimas. Artimiausi kaimai esantys šalia planuojamos teritorijos yra – Družiliai ir Dalka. Netoli nagrinėjamos teritorijos yra Žeimenos ichtiologinis draustinis.

Šalia planuojamos teritorijos pietinės ribos praeina vietinis kelias Družiliai – Raubiškiai.

Teritorijoje yra keli upeliai, kurie maitina Pailgio ežerą, vienas iš jų – Petruškė.

2.2. Švenčionių rajonas Lietuvos rekreacinių arealų kontekste

LR, teritorijos bendrajame plane yra išskirta 40 rekreacinių resursinių arealų (2.3.1.lentelė), kurių ribas daugiausiai lemė rekreacinių išteklių pobūdis, gamtinės aplinkos išteklių ir kultūros paveldo turtingumas.

Švenčionių rajonas, kuriame yra planuojama teritorija prie Pailgio ežero, išskirtas kaip atskiras rekreacinis arealas, pasižymintis dideliu gamtinės aplinkos rekreacinių išteklių turtingumu, sveika aplinka.

Rekreacijos (turizmo) teritorinės plėtros galimybės numatytos pagal arealų patrauklumo kategorijas ir rekreacinės plėtros potencialą.

Lietuvos rekreacinių arealų potencialo charakteristika (pagal LBP)

2.3.1. lentelė

Eil. Nr.	Rekreacinio arealo pavadinimas	Gamtinės aplinkos išteklių turtingumas	Kultūros paveldo turtingumas	Aplinkos sveikumas	Aplinkos atsparumas	Socialinės aplinkos saugumas
1	2	3	4	5	6	7
1.	Pajūrio	G1	K1	h1	a3	s3
2.	Vilniaus-Trakų	G1	K1	h3	a2	s3
3.	Kauno-Jurbarko	G1	K1	h3	a1	s3
4.	Ignalinos-Molėtų	G1	K2	h1	a2	s2
5.	Alytaus-Druskininkų	G1	K2	h2	a2	s2
6.	Anykščių-Ukmergės	G2	K1	h1	a2	s2
7.	Plungės-Telšių	G2	K1	h1	a1	s2
8.	Vilkaviškio-Vištyčio	G2	K1	h2	a2	s2
9.	Dubingių	G1	K3	h1	a2	s2
10.	Aukštadvario-Daugų	G1	K3	h1	a1	s2
11.	Dusetų-Zarasų	G1	K3	h2	a2	s2
12.	Lazdijų-Veisiejų	G1	K3	h1	a2	s2
13.	Švenčionių	G1	K3	h1	a2	s2

14.	Biržų-Pasvalio	G2	K2	h2	a2	s2
15.	Šiaulių-Raseinių	G2	K2	h2	a1	s2
16.	Gargždų-Skuodo	G2	K2	h2	a1	s2
17.	Pagėgių-Šilutės	G2	K2	h2	a2	s2
18.	Jonavos-Elekrėnų	G2	K3	h3	a1	s2
19.	Varėnos-Rūdiškių	G2	K3	h1	a3	s2
20.	Rokiškio-Utenos	G2	K3	h2	a2	s2
21.	Dūkšto-Visagino	G2	K3	h3	a1	s3
22.	Kazlų Rūdos-Lekėčių	G2	K3	h2	a2	s2
23.	Pabradės	G2	K3	h2	a2	s3
24.	Dieveniškių	G3	K2	h2	a2	s2
25.	Kėdainių-Panevėžio	G3	K2	h3	a1	s3
26.	Akmenės-Žagarės	G3	K2	h3	a1	s2
27.	Kretingos	G3	K2	h2	a1	s2
28.	Lavoriškių-Medininkų	G3	K2	h2	a2	s2
29.	Rietavo-Tauragės	G3	K2	h2	a2	s2
30.	Marijampolės-Šakių	G3	K3	h2	a1	s2
31.	Pandėlio-Vabalninko	G3	K3	h2	a1	s2
32.	Joniškio-Pakruojo	G3	K3	h2	a1	s2
33.	Ramygalos-Šėtos	G3	K3	h2	a1	s2
34.	Dotnuvos-Radviliškio	G3	K3	h2	a1	s2
35.	Kuršėnų-Mažeikių	G3	K3	h3	a1	s2
36.	Eržvilko-Kražių	G3	K3	h2	a1	s2
37.	Ž. Naumiesčio	G3	K3	h2	a1	s2
38.	Adutiškio-Tverečiaus	G3	K3	h2	a1	s2
39.	Eišiškių-Šalčininkų	G3	K3	h2	a1	s2
40.	Širvintų	G3	K3	h2	a1	s2

Rekreacinės aplinkos veiksnių vertinimas:

1. Gamtinės aplinkos rekreacinių išteklių turtingumas:

- turtingi (didelis rekreacijai tinkamų akvatorių ir miškų plotų kiekis ir tankumas, didelis vietovių vaizdingumas) - **G1**;
- vidutiniškai turtingi (vidutiniškas rekreacijai tinkamų miškų plotų ir akvatorių kiekis bei tankumas, vidutinis vietovių vaizdingumas) – **G2**;
- neturtingi (rekreacijai tinkamų miškų ir akvatorių stoka, vietovių vaizdingumas nedidelis) - **G3**;

2. Kultūrinės aplinkos turtingumas:

- turtingi (gausu pripažintų nacionaliniu mastu kultūros paminklų ir vertybių sandraupų arba yra išlikę labai raiškūs etnokultūriniai bruožai bei ženklai, arba yra daug labai reikšmingų valstybės istorijos faktų ir juos liudijantis labai vertingas paveldas) - **K1**;
- vidutiniškai turtingi (yra pavienių reikšmingų nacionaliniu mastu kultūros paminklų, o taip pat kultūros vertybių sandraupų, yra išlikę kultūrinį identitetą liudijantys etnokultūriniai bruožai, yra pavienių reikšmingų istorinių faktų ir juos liudijančių paminklų) - **K2**;
- neturtingi (yra nedaug dispersiškai išsidėsčiusių kultūros vertybių, yra nykstantys etnokultūriniai bruožai, išlikę pavieniai istoriniai faktai) - **K3**;

3. Aplinkos sveikumas:

- geras (nėra aplinkos taršos fonas) - **h1**;
- vidutiniškas (yra nežymus aplinkos taršos fonas) - **h3**;
- prastas (yra žymus aplinkos taršos fonas) – **h3**.

4. Aplinkos ekologinis atsparumas:

- didelis (tinkama intensyviai masiniam rekreaciniam naudojimui) - a1;
- vidutiniškas (tinkama vidutinio intensyvumo masiniam rekreaciniam naudojimui) - a2;
- mažas (tinkama nedidelio intensyvumo masiniam rekreaciniam naudojimui) - a3

5. Socialinės aplinkos saugumas:

- didelis (socialinė aplinka saugi) - s1;
- vidutiniškas (socialinė aplinka nepakankamai saugi) - s2;
- nedidelis (socialinės aplinkos saugumas turi žymių trūkumų) - s3;

(Šaltinis: LR teritorijos bendrasis planas, UAB „Urbanistika“ 2001)

2.3. Gamtiniai rekreaciniai išteklių

Rekreaciniai išteklių – tai gamtinės ar kultūrinės aplinkos savybės, tinkamos žmonių visaverčiam fiziniam bei dvasiniam poilsiui organizuoti. Gamtinius rekreacinius išteklius - vieną iš svarbiausių turizmo ir rekreacijos organizavimui reikalingų išteklių grupę nagrinėjamoje Pailgio rekreacinėje teritorijoje sudaro gamtiniai kraštovaizdžio elementai ir jų dariniai: želdiniai (miškai), vandens telkiniai (Pailgio ežeras), geomorfologinės struktūros (ežero duburio šlaitai, raiškūs upelių slėniai ir kt.), sąlygojančios kraštovaizdžio vaizdingumą. Gamtinių rekreacinių išteklių grupėje svarbiausi veiksniai, lemiantys teritorijos rekreacinį potencialą yra vandens telkiniai ir miškai bei jų technologinis tinkamumas įvairioms poilsiavimo formoms.

Vandens telkiniai

Nagrinėjamoje teritorijoje, užimančioje apie 180 ha plotą, tik nedidelė jos dalis (apie 22%) tenka paviršiniams vandenims – Pailgio ežerui bei keliems į jį įtekantiems ir vienam ištekšančiam upeliui. Visi trys upeliai natūralūs (netransformuoti antropogeninės veiklos) priskirtini mažųjų vandentėkmių kategorijai (baseino plotas neviršija 25 km²). Charakteringi upelių bruožai: mažas vandeningumas, nedideli nuolydžiai, negilūs bei vietomis užpelkėję slėniukai. Kiek gilesnį, o tuo pačiu ir išraiškingesnį slėnį turi tik vienas, pietrytinėje dalyje į ežerą įtekantis upelis. Vandens telkinių technologinis potencialas masiniam poilsiavimui apibūdinamas pagal dydį (plotą, vandeningumą, konfigūraciją) ir pakrantės bei atabrado pobūdį (tinkamumą maudyklėms). Šiuo vertinimo aspektu, rekreacinės zonos ribose pratekančių upelių atkarpos rekreacinės vertės neturi – nėra tinkamos vandens turizmui (nepraplaukiamos plaukiojimo priemonėmis – valtimis, plaustais, baidarėmis ir pan.), maudymuisi, poilsiavimui pakrantėse.

Švenčionių rajono teritorijoje ežerų priskaičiuojama daug - 284 (didesnių nei 0,5 ha), tačiau iš jų, kaip atliekantys ar galintys atlikti rekreacinę funkciją, išskiriami tik 50 ežerų. Į šią, rekreacinei funkcijai palankiomis ypatybėmis pasižyminčių ežerų grupę patenka ir nagrinėjamoje teritorijoje esantis Pailgio ežeras, kuris LR Vyriausybės nutarimu „Dėl valstybinės reikšmės vidaus vandens telkinių sąrašo ir jų ploto patvirtinimo“ 2003 m. spalio 14 d. Nr. 1268, (Žin. 2003 m. 98-4394) yra paskelbtas valstybinės reikšmės vidaus vandens telkiniu. Dėka savo gamtinių ypatumų, patogaus pasiekiamumo (geležinkeliu, Vilniaus – Švenčionių krašto keliu) šis ežeras jau nuo seno yra tapęs ne tik Švenčionių rajono, bet ir Vilniaus miesto gyventojų savaitgalio ar atostogų poilsio vietovės pagrindiniu traukos objektu ir visos rekreacinės zonos dominante.

Pailgio ežero dubuo, kaip ir daugumos ežerų, esančių Šiaurričių smėlingoje lygumoje yra termokarstinės kilmės – susidarę ištirpus ledo gabalams, palaidotiems po vandeniu

suplautomis sąnašomis. Ežeras pratekamas – jį maitina du nedideli intakai, atitekantys iš Magūnų moreninės ir limnoglacialinės lygumos, o vandens perteklius nuteka šiaurinėje dalyje esančiu ištaku į Žeimenos upę. Pavasarį, padidėjus intakų atnešamo vandens kiekiui, vandens lygis pakyla, o vasarą nuslūgsta. Pailgio ežeras nėra didelis (plotas 38,2 ha), jo dubuo siauras (apie 450 m šiaurinėje ir pietinėje dalyse ir apie 100-150m centrinėje dalyje), ilgas, nusitęsiantis šiaurės – pietų kryptimi apie 2 km. Geras poilsiaavimo galimybes prie Pailgio ežero sąlygoja tinkamos poilsiaavimui ir maudymuisi pakrantės bei atabradai rytinėje ir vakarinėje ežero dalyje, kur jie užima daugiau nei pusę bendro pakrančių perimetro. Visai netinkamos poilsiaavimui ir maudymuisi pakrantės yra užpelkėjusioje šiaurinėje dalyje. Pietinėje ežero dalyje, dėl gausesnio užžėlimo vandens augmenija, statokų krantų, šiaurinės ekspozicijos jos taip pat vertinamos kaip mažai tinkamos poilsiaavimui.

Galimos rekreacinės veiklos formos prie Pailgio ežero neapsiriboja vien tik ramiu poilsiu prie vandens ir maudymusi. Didesnė rekreacinės veiklos įvairovė sietina su mėgėjiškos žūklės galimybėmis, tam tikrų aktyvesnių vandens pramogų (plaukiojimas vandens dviračiais ir kitomis nesavaeigėmis plaukiojimo priemonėmis) kultivavimu. Tikslėnių duomenų apie ežere gyvenančias žuvų rūšis nėra, tačiau remiantis Švenčionių rajono vandens telkinių tvarkymo programa /3/ bei Švenčionių rajono kraštotvarkos schema /2/ ežeras yra vertinamas kaip mėgėjiškai žūklei tinkamas vandens telkinys.

Remiantis LR aplinkos ministro 2004 m. balandžio 15 d. įsakymu Nr. D1-187 „Aplinkosaugos sąlygos plaukioti vandens telkiniuose plaukiojimo priemonėmis“ (Žin. 2004 Nr. 79-2816) Pailgio ežeras patenka į grupę vandens telkinių (nuo 10 iki 200 ha ploto), kur draudžiama plaukioti savaeigėmis plaukiojimo priemonėmis, kurių variklių galingumas viršija 8 kW (10,8 AJ). Švenčionių rajono savivaldybė, įvertinat Pailgio ežero specifinius ypatumus: ilgas ir siauras ežero duburys (centrinėje dalyje ežeras susiaurėja iki 75 pločio), rytinėje ir vakarinėje dalyje esančias, tame tarpe ir perspektyvines, poilsio bazių maudyklų akvatorijas, turėtų nustatyti griežtesnius apribojimus ir reikalavimus plaukiojimui savaeigėmis ir nesavaeigėmis plaukiojimo priemonėmis.

Vykdam Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 01 01 nutarimą Nr.385 „Dėl žemės reformos vykdymo kaimo vietovėje“, Švenčionių rajono valdyba yra patvirtinusi visuomenės poreikiams rajono teritorijoje naudojamų pliažų ir poilsio vietų plotus (78) bei ribas. Nuo 2002 m., priėmus maudyklų vandens monitoringo programą, turėjo būti pradėti vykdyti detalūs maudyklų vandens tyrimai – ištirta maudyklų būklė, blogą vandens kokybę lemiantys veiksniai, sudarytos programos būklei gerinti. Tenka konstatuoti, kad prie Pailgio ežero naudojami pliažai ir poilsio vietos į visuomenės poreikiams naudojamų teritorijų sąrašą nepateko. Vasaros sezono metu ežeras pritraukia didelį kiekį poilsiautojų, kurie apsistoja veikiančiose poilsio bazėse arba atvyksta stichiškai vienai ar kelioms dienoms, apsistodami jokios rekreacinės infrastruktūros neturinčioje rytinėje, rečiau pietinėje ežero pakrantėje. Stichiško (nereguliuojamo) pobūdžio poilsiaavimas daro didžiulę žalą ne tik gamtinei aplinkai, bet kelia grėsmę ir patiems poilsiautojams, nes jiems tenka apsistoti prišiukšlintose netvarkomose pakrantėse, maudytis ežere, kurio vandens bakteriologinė ir mikrobiologinė tarša nėra kontroliuojama.

Dar viena aktuali problema yra ta, kad Pailgio ežeras iki šiol neturi nustatytų ir įteisintų (išskyrus kelis kadastrinius sklypus) pakrančių apsaugos juostų ir zonų, kurių paskirtis: sumažinti galimybę patekti į vandens telkinius pavojingoms medžiagoms; apsaugoti krantus nuo erozijos ir abrazijos, šlaitus – nuo griovų susidarymo bei nuošliaužų; užtikrinti vandens telkinių pakrančių ekosistemų stabilumą ir palankias jų formavimosi sąlygas; saugoti vandens telkinių pakrančių natūralų kraštovaizdį bei jo estetines vertybes; sudaryti palankias rekreacijos sąlygas.

Želdiniai

Pailgio rekreacinėje zonoje *želdiniai*, o tiksliau *miškai* yra antrasis ne mažiau svarbus gamtinio kraštovaizdžio veiksnys, lemiantis poilsavimo galimybes.

Pagrindiniai stambūs miškų masyvai Švenčionių rajone telkiasi visoje vakarinėje ir pietvakarinėje dalyje (būtent čia ir yra Pailgio rekreacinė zona), kur plyti Žeimenos fliuvioglacialinė lyguma su jai būdingais labai menkos agroūkinės vertės dirvožemiais. Nederlingų normalaus drėgnumo ir lengvos mechaninės sudėties dirvožemių paplitimas apsprendė itin aukštą šios lyguminės rajono dalies miškingumą – būtent Žeimenos lygumoje plyti ne tik didžiausi rajone, bet ir vieni iš didesnių šalyje miškų masyvai, kuriuose vyrauja pušynai: sausiausiose vietose kerpšiliai (šviesūs, vienaarūšiai pušies medynai), truputį drėgnesnėse vietose geresnės kokybės brukniniai, brukniniai – mėlyniniai pušynai. Pailgio ežerą supantys miškai yra tik nedidelis, tačiau charakteringas pastarųjų fragmentas. Miškai nagrinėjamoje teritorijoje užima 125,9 ha ir dengia didžiąją jos ploto dalį -70,6 %. Pagal rūšinę sudėtį juos sudaro normalaus drėgnumo pusamžiai ir pribreštantys pušynai. Jaunesni (pusamžiai) medynai telkiasi vakarinėje rekreacinės zonos dalyje (tarp geležinkelio ir Pailgio ežero), pribreštantys – šiaurės rytinėje, rytinėje ir pietrytinėje rekreacinės zonos dalyse. Piečiau Pailgio ežero esančią rekreacinės zonos dalį dengia mišresnės rūšinės sudėties pribreštantys (eglės-pušies) medynai. Drėgnesnės ar užpelkėjusias vietas, kurių yra palyginti nedaug – prie dviejų į ežerą įtekančių ir vieno ištekančio upelių bei šiaurės vakarinėje ežero pakrantėje, užima minkštųjų lapuočių (baltalksnio) medynai. Medynų pasiskirstymas pagal vyraujančias medžių rūšis ir amžiaus klases pateikiamas *schemoje*.

Miškai pagal poilsavimo sąlygų technologinį tinkamumą yra skirstomi į: *tinkamus poilsavimui* (sausį ir normalaus drėgnumo pušynai); *iš dalies tinkamus poilsavimui* (sausį mišrūs bei lapuočių miškai, sausį beržynai, sausį eglėnai bei kiti lapuočių miškai); *esamos būklės mažai tinkamus tačiau perspektyvoje naudotinus poilsavimui* (pušų jaunuolynai); *esamos būklės poilsavimui netinkamus* (drėgni mišrūs bei lapuočių miškai, užpelkėję miškai). Šiuo vertinimo aspektu Pailgio rekreacinėje zonoje esančių miškų struktūrą galima vertinti kaip labai palankią poilsavimui, nes vyrauja gražiai susiformavę tinkami ir patrauklūs poilsavimui normalaus drėgnumo pušies medynai. Reikia pažymėti, kad jau dabar, geriausiomis sąlygomis ir artima miško parkams struktūra pasižymi visą rytinę rekreacinės zonos dalį dengiantys miškai. Kiek mažiau tinkami poilsavimui miškai (mišrūs eglės –pušies medynai) yra pietinėje rekreacinės zonos dalyje, specialios tvarkymo priemonės (retinimas, valymas, kraštovaizdžio formavimo kirtimai ir kt.) reikalingos vakarinėje zonos dalyje augantiems medynams. Kaip jau buvo minėta aukščiau, rekreacinės zonos miškai yra tik nedidelis šiose apylinkėse plytinčių miško masių fragmentas, todėl poilsiaujantiems rekreacinėje zonoje yra puikios sąlygos uogavimui, grybavimui, iškyloms pėsčiomis ir tolimesniais atstumais.

Siekiant geriau suderinti biologinės įvairovės išsaugojimo ir miškų produktyvumo didinimo bei jų naudojimo funkcijas Švenčionių rajono, kaip ir visos Lietuvos miškai, pagal ūkininkavimo režimą ir pagrindinę funkcinę paskirtį yra priskirti atitinkamoms grupėms ir pogrupiams (LR Vyriausybės 2002m. spalio 21 d. Nr. 1651 „Nutarimas dėl Alytaus, Klaipėdos, Marijampolės, Šiaulių, Tauragės, Utenos ir Vilniaus apskričių miškų priskyrimo miškų grupėms”, Žin., 2002, 108-4800). Remiantis šiuo nutarimu, Pailgio rekreacinės zonos ribose miškai yra priskirti sekančioms grupėms ir pogrupiams:

II A grupės *ekosistemų apsaugos miškai* užima 1,4 ha (1,1% viso miškų ploto). Ūkininkavimo tikslas – išsaugoti arba atkurti miško ekosistemas arba atskirus jų komponentus.

III grupės *apsauginiai miškai* užima 13,9 ha (11% viso miškų ploto) Ūkininkavimo tikslas – formuoti produktyvius medynus, galinčius atlikti dirvožemio, oro vandens, žmogaus gyvenamosios aplinkos apsaugos funkcijas.

IV grupės *ūkiniai miškai* užima 110,6 ha (87,9% viso miškų ploto). Ūkininkavimo tikslas – laikantis aplinkosaugos reikalavimų, formuoti produktyvius medynus, nepertraukiamai tiekti medieną.

Pailgio rekreacinės zonos ribose esančių miškų pasiskirstymas minėtose grupėse ir jų teritorinis išsidėstymas pateikiamas *Esamos būklės brėžinyje M 1: 5000*. Tenka pažymėti, kad nagrinėjamoje rekreacinėje zonoje esančių miškų prikyrimas aukščiau pristatytoms grupės atliktas visiškai neįvertinant jau nuo seno čia susiformavusio rekreacinio naudojimo ir interesų. Atsižvelgiant į tai, rengiamo specialiojo plano sprendiniuose teikiami siūlymai dalį rekreacinės zonos ribose esančių miškų traktuoti kaip rekreacinius (II grupė, rekreaciniai miškai), nustatant jiems atitinkamą tvarkymo reglamentą (žiūrėti *teksto skyrių 3.2 ir Pagrindinį brėžinį M 1: 5000*).

Stebėjimai natūroje parodė, kad apyežerio zonoje (vidutiniškai iki 50 m atstumu nuo ežero kranto) esantys miškai jau dabar kenčia nuo didelio nereguliuojamo lankytojų skaičiaus, autotransporto priemonių, su kuriomis stengiamasi privažiuoti kuo arčiau ežero kranto. Tinkamiausiose poilsiaavimui ir maudymuisi pakrančių atkarpose rytinėje ežero dalyje bei veikiančių poilsio bazių teritorijose stebimi ryškūs rekreacinės digresijos požymiai (paklotinio paviršiaus sunaikinimas, eroziniai procesai ir kt.). Įvertinant vykstančius procesus, pirmaeilis uždavinys būtų bent minimalios rekreacinės infrastruktūros suformavimas – pėsčiųjų takų, trumpalaikio poilsio aikštelių ir stovyklaviečių įrengimas.

Geomorfologinės struktūros

Geomorfologinės struktūros kaip gamtinių rekreacinių išteklių elementas yra labai susietas su visais kitais ištekliais (miškais, vandenimis) ir daugeliu atveju veikia kaip juos papildantis. Kuo išraiškingesnis, nemonotoniškesnis paviršiaus reljefas, tuo aukštesnis kraštovaizdžio estetiškas potencialas (vaizdingumas) – neatsiejamas rekreacinės aplinkos vertinimo kriterijus. Kitas svarbus tokios įvairovės veiksnys – tai galimybė kultivuoti įvairesnes rekreacijos formas - organizuoti pažintinę rekreaciją, numatyti įdomias pasivaikščiojimų, slidinėjimo trasas, taikant kraštovaizdžio tvarkymo priemones sukurti jaukias ir patrauklias poilsiautojams erdves.

Analizuojama teritorija Lietuvos fizinio geografinio rajonavimo požiūriu patenka į paskutiniojo apledėjimo fliuvioglacialinių lygumų srities Šiaurūčių lygumos rajono Žeimenos lygumos parajonio Magūnų moreninės ir limnoglacialinės lygumos mikrorajoną. Pastarasis tęsiasi palei Neris slėnį iki santakos su Žeimena, užimdamas moreninę pakilumą, kuri ne tik išvagota negilių slėnių, bet ir suskaidyta termokarstinių daubų. Vakarinę mikrorajono dalį, kurioje ir randasi *Pailgio* rekreacinė zona, užima smulkiai banguotos ežeringos pelkingos priesmėlingos lygumos vietovaizdis. Reljefo raiškumas šiame vietovaizdyje nėra itin didelis – dominuoja lyguminiai, beveik ištisai miškais apaugę paviršiai. Didesniu raiškumu jie pasižymi tik termokarstinių daubų, ežerų ir upelių aplinkoje.

Nagrinėjamos teritorijos atveju didžiausia paviršiaus įvairovė sietina su centrinę padėtį joje užimančiu Pailgio ežeru ir jį supančiais šlaitais. Pastarieji aukštesni, statesni, ilgesni, o tuo pačiu ir vaizdingesni pietinėje, pietrytinėje ir šiaurės rytinėje ežero duburio dalyse. Nuo šių šlaitų tam tikrose taškuose atsiveria puikūs ežero ir jį supančių miškų reginiai, tai potencialios vietos apžvalgos ir poilsio aikštelių įrengimui. Likusios ežerą supančių šlaitų atkarpos nėra itin raiškios – lėkštesnės, mažesnio santykinio aukščio, tačiau formuoja pakankamai jaukias pusiau uždaras, poilsiaavimui palankias erdves. Į ežerą įtekančių ir

ištekančio upelių slėniai nėra raiškūs, vizualiai sunkiai apžvelgiami dėl ištisinio apaugimo miško medynais, todėl aplinkos įvairovę didina gana ribotai – tik tam tikrose konkrečiose vietose.

Su visais aukščiau minėtais gamtiniais rekreaciniais ištekliais – miškų ir kitų želdinių erdvine įvairove, vandenimis, o ypač glaudžiai su išraiškingo reljefo zonomis, kurių bendrą vaizdą galima apžvelgti iš tam tikrų taškų siejasi *estetiškai vertingi gamtinio kraštovaizdžio dariniai*. Nagrinėjamoje Pailgio rekreacinėje zonoje estetiškai vertingas kraštovaizdis (žiūrėti brėžinį - Esama būklė 1:5000) būdingas praktiškai visai jos teritorijai, išskyrus Pailgio ežero vakarinėje dalyje esančią poilsio bazių zoną, kurioje dėl per didelės įvairios architektūrinės stilistikos rekreacinių objektų ir rekreacinių įrenginių (lieptai, prieplaukos ir kt.) koncentracijos kraštovaizdžio estetinis potencialas yra sumažėjęs.

Apibendrinant Pailgio rekreacinės zonos gamtinių rekreacinių išteklių analizę galima teigti, kad esamas jų potencialas aukštas, o jie patys yra pagrindinis veiksnys, sąlygojantis šio arealo rekreacinį patrauklumą. Įvertinant tai, jų išsaugojimui bei racionaliam naudojimui būtina skirti ypatingą dėmesį.

Šaltiniai

1. Švenčionių rajono turizmo plėtros programa. Švenčionys, 1998;
2. Švenčionių rajono kraštotvarkos schema. LR Žemės ūkio ministerija, Valstybinis žemėtvarkos institutas, Kaunas, 1992;
3. Švenčionių rajono vandens telkinių tvarkymo programa. Lietuvos hidrobiologų draugija, Vilnius, 1996.
4. Naudota Valstybinės miškotvarkos tarnybos, Pramonės pr. 11a, Kaunas, 2005- 07-19 pateikta informacija.

2.4. Kultūriniai rekreaciniai ištekliai

Kaip gamtinės, taip ir kultūrinės aplinkos savybės, tinkamos žmonių visaverčiam fiziniam bei dvasiniam poilsiui organizuoti, yra vienos iš svarbiausių rekreacinių išteklių. Rekreaciniams kultūros ištekliams priskiriami kultūros ištekliai yra dviejų kategorijų:

- praeities medžiaginis kultūros palikimas (nekilnojamosios ir kilnojamosios kultūros paveldo vertybės);
- dabartinė tautos ir valstybės kultūrinė raiška (etnokultūros gyvosios tradicijos bei įvairūs kultūriniai objektai, reiškiniai ir renginiai).

Nekilnojamąjį kultūros paveldą sudaro kultūros paveldo pavieniai (vienetiniai) objektai, kultūros paveldo vietovės ir kultūros paveldo teritorijos. Toks suskirstymas atitinka egzistuojančias nekilnojamojo kultūros paveldo formas.

- Pavieniai objektai – tai statiniai, pastatai bei kitų objektų kompleksai, nutolę nuo gretimų objektų ne mažiau kaip per tris objekto aukščius.
- Vietovės – tai istorinės ar kitos atmintinos vietos, kurios apžvelgiamos iš vieno stebėjimo taško, nekeičiant stebėtojo padėties.
- Teritorijos – tai tokie kultūros paveldo teritoriniai vienetai, kuriuos galima apžvelgti tik keičiant stebėtojo padėtį.

Medžiaginis kultūros paveldas skirstomas į keletą pagrindinių rūšių:

- Archeologinės vietos;
- Urbanistinės vietovės ir etno kaimai;

- Architektūrinės vertybės;
- Memorialinės ir istorinės vietos bei paminklai;
- Dailės paminklai.

Archeologijos paminklai yra seniausieji bei stabiliausieji kraštovaizdžio elementai. Greta istorinės – dokumentinės reikšmės tokie archeologiniai paminklai, kaip piliakalniai, pilkapiai, alkakalniai yra vizualiai atraktyvūs ir reikšmingi kraštovaizdžio formantai.

Švenčionių rajono teritorijoje yra 440 kultūros paminklų. Tai didžiausias skaičius Vilniaus apskrityje. Palyginimui: Vilniaus rajone - 150, Šalčininkų - 130, Širvintų - 100 ir t.t. Daugiausia rajone archeologijos paminklų – 187. Tai piliakalniai ir pilkapynai, akmenis ir žalvario amžiaus gyvenvietės, senkapiai.

Pilkapiai – tai žmonių laidojimo vietos nuo V amžiaus iki XIII-XIV amžių. Dažniausiai laidojant palaikus buvo supilamos aukštos sampilos. Rytų Lietuvoje buvo tradicija plėsti pilkapynus, o žmonės būdavo laidojami su įkapėmis, darbo įrankiais, papuošalais. Aukštaitijoje išlikusiuose pilkapiuose įkapės negausios, nes mirusiųjų palaikus degindavo – laužų liepsnose sudegdavo ar išsilydydavo stiklo ir žalvario dirbiniai: galvos papuošalai, sagės, sagtys, apyrankės, kovos įrankiai ir kt. To laikotarpio Lietuvos istorija beveik neturi rašytinių šaltinių, todėl istorikų ir mokslininkų atkurama tik pagal archeologinių radinių duomenis.

Planuojamoje teritorijoje yra du kultūros paveldo objektai – tai archeologijos paminklas (paminklo kodas AR 1587, kultūros vertybės kodas Registre A1068P) Družilių pilkapynas ir Pailgio pilkapynas.

Družilių pilkapynas yra 0,75 km į r. nuo Žeimenos kair. kranto ir 0,2 km ta pačia kryptimi nuo Vilniaus - Turmanto geležinkelio, 0,5 km į š. nuo Magūnų - Družilių kelio ir 50 m į p.v. nuo Ilgio ež., Nemėnėnės miškų urėdijos Magūnų g-jos Gulbinų miškas, 34 kvartalo š. dalis. Išžvalgius vietovę, 1977 m. buvo suskaičiuoti šeši pilkapiai. Sprendžiant pagal archeologinių tyrinėjimų duomenis, žmonės šiuose pilkapiuose buvo laidojami IX-XIIa. 1977 m. buvo nustatyta pilkapyno teritorija - 1,3 ha, bei saugomo gamtinio landšafto zona – 29,7 ha.

2004 m. buvo išžvalgyti už 0,1 km į š.vakarų nuo Družilių pilkapyno esantys keturi Pailgio pilkapiai. Yra nustatyta Pailgio pilkapyno teritorija – 0,43 ha, vizualinės apsaugos zonos ribos sutampa su Družilių pilkapyno vizualinės apsaugos zona. Pailgio pilkapynas šiuo metu dar neregistruotas Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registre.

Dabartinis vertybių panaudojimas nėra palankus jų išsaugojimui. Nenaudojamos, neprižiūrimos ir netvarkomos vertybės labai sparčiai nyksta arba tiesiog vandališkai niokojamos. Nenaudojimas tiesiog pražūtingas kultūros vertybėms. Tiriant kultūros paveldo panaudojimo galimybes ir jo poveikį paveldo kultūrinės vertės išsaugojimui, nustatyta, kad kultūros paveldą tikslinga naudoti:

- kaip materialinę vertybę ir socialinę visuomenės terpę;
- kaip kraštovaizdžio įvairovės ir savitumo formantą;
- kaip autentišką dokumentą moksliniams tyrimams;
- kaip ekspozicinį ir infrastruktūros objektą kultūrinio turizmo plėtotei.

Kultūros paveldo panaudojimas kultūrinio turizmo verslui ypač aktualus, nes turizmas – ne tik žmonių sveikatos šaltinis ir finansinės pajamos, bet ir kultūros vertybių populiarinimo priemonė bei jų apsaugos stimulatorius, kad kultūros vertybių apsauga ir turizmas yra neatskiriami partneriai ir kad kultūros vertybių apsauga ir populiarinimas abipusiai naudingi. Kultūros reiškiniai ir objektai turistą vilioja senovės fenomenu, raiškos įvairove ir savitumu, istorijos, architektūros ir urbanistikos paveldas gali būti naudojamas ne tik kaip observacinis, bet ir kaip turistinės infrastruktūros objektas. Kultūros ištekliai

savaime, kaip atskiri vertingi objektai bei vietovės, dar nėra turizmo produktai. Tam, kad juos galima būtų naudoti kaip turizmo produktą, reikia pritaikyti, paruošti turistų lankymui.

Družilių ir Pailgio pilkapiai išsidėstę visai greta Pailgio ežero, netoli esamų rekreacinių poilsio objektų. Per pilkapių teritoriją netgi praeina pagrindinis privažiavimo prie minėtų poilsiaviečių kelias. Jis yra numatytas kaip pėsčiųjų-dviračių trasa Pailgio rekreacinėje teritorijoje. Taigi ne tik labai palanki geografinė situacija, bet ir numatoma rekreacinė plėtra sąlygoja būtinybę, nustačius kultūros vertybių apsaugos reglamentus, parengus apsaugos ir išsaugojimo programą, eksponuoti esamus kultūros paveldo objektus - Družilių bei Pailgio pilkapynus – kaip kraštovaizdžio įvairovės ir savitumo formantus, kaip ekspozicinį ir infrastruktūros objektą kultūrinio turizmo plėtotei. Kultūros išteklių panaudojimas turizmui būtų pagrindinė kultūros vertybių išsaugojimo ir propagavimo priemonė.

Kultūros vertybių Družilių bei Pailgio pilkapynų eksponavimo programa ne šio specialiojo plano uždavinys. Tai atskiras savarankiškas projektas, kuriam parengti ir realizuoti būtina atlikti šių kultūros vertybių archeologinių tyrimų darbus.

2.5. Turizmo paslaugų objektai

Rekreacinėms teritorijoms priskiriamos teritorijos, pasižyminčios rekreaciniais ištekliais, taip pat teritorijos, turinčios turizmo paslaugų arba poilsio infrastruktūrą.

Turizmo paslaugų infrastruktūra yra svarbi siekiant pritraukti lankytojus ir gerai išnaudoti teritorijos kultūrinius ir gamtinius išteklius.

Turizmo paslaugos skirstomos į pagrindines ir papildomas. Pagrindinės turizmo paslaugos apgyvendinimo, maitinimo, pramogų ir turizmo informacijos paslaugos. Papildomos – kelionės organizavimo paslaugos, transporto, inventoriaus nuomos, žvejybos, grybavimo, kultūrinių renginių kt. turizmo paslaugos.

Viena iš pagrindinių turizmo infrastruktūros dalių yra apgyvendinimo paslaugos. Teritorijoje prie Pailgio ežero yra šie esami poilsio ir apgyvendinimo paslaugų objektai:

- AB „Plasta“ poilsio kompleksas,
- UAB „Lelijos“ poilsio bazė,
- VĮ „Vilniaus aerouostas“ poilsio bazė,
- Šaja Kapelianski poilsio stovykla,
- UAB „Nemuno Žiburiai“ poilsio bazė „Saulės kampelis“.

Turistinės stovyklos paslauga

Planuojamoje teritorijoje yra vietų tinkamų iškylauti, grybauti, uogauti, žvejoti prie Pailgio ežero, bet jos nepritaikytos poilsiui. Stovyklavietėse nėra įrengta viešoji turizmo infrastruktūra, jos apleistos, nesutvarkytos.

Stovyklavietėje privalo būti nustatytos vietos palapinėms statyti ir įranga maistui ruošti, higienos poreikiams tenkinti, aktyviam poilsiui organizuoti. Dėl nepakankamai išvystytos visuomeninės turizmo infrastruktūros, planuojamos teritorijos vaizdingose vietose trūksta poilsio aikštelių, šiukšliadėžių, informacinių stendų. Aktuali ir ženklinimo problema – trūksta nuorodų apie lankytojams patraukliausius objektus.

Planuojamos teritorijos vakarine puse praeina vietinis asfaltuotas kelias, kuriuo patenkama į esamus poilsio namus. Taip pat asfaltuotu keliuku galima patekti į poilsio bazę „Saulės kampelis“, kuri yra rytinėje planuojamos teritorijos pusėje.

3. SPRENDINIAI

3.1. Bendrosios nuostatos

Įvertinus rekreacinių išteklių potencialą planuojamoje teritorijoje nustatomi rekreacijos ir turizmo vystymo prioritetai, teritorijų rekreacinės veiklos specializacija.

Planuojamoje teritorijoje yra tinkantis rekreacijai ežeras, gausu miškų. Todėl šią teritoriją prie Pailgio ežero galima apibūdinti kaip turistų, mėgstančių natūralią gamtinę aplinką, traukos vietą, bendruoju atveju išskiriant poilsinę ir pažintinę rekreaciją bei kaimo turizmą.

Bendroji poilsinė rekreacija – tai bendro pobūdžio poilsis gamtoje tikslu atstatyti žmogaus jėgas.

Pažintinė rekreacija – tai poilsis gamtinėje ar kultūrinėje aplinkoje tikslu pažinti aplinką, jos istoriją, prigimtį, savybes, praplėsti kultūrinį akiratį, kt.

Kaimo turizmas - tai poilsis gamtoje, kaimo sodyboje, renkant miško gėrybes, medžiojant, žūklaujant.

Svarbiausi uždaviniai plėtojant rekreaciją planuojamoje teritorijoje yra šie:

- plėsti rekreacijai gamtinėje aplinkoje specializuotų teritorijų tinklą ir kurti jų infrastruktūrą.
- nustatyti rekreacinio funkcinio prioriteto teritorijas.
- nustatyti bendrojo naudojimo paplūdimių teritorijas, stovyklavietes – poilsiui su nalvyne skirtas vietas.
- gerinti veikiančių rekreacijos bazių, rekreacinių sodybų gerbūvį.
- organizuoti poilsį vaizdingose teritorijos vietose, pritaikyti poilsio reikmėms kitas rekreacijai naudojamas ir įteisintas teritorijas su natūralia arba kaimiška aplinka;
- sudaryti sąlygas naudoti miško žemę kitiems gyventojų poreikiams tenkinti (poilsiui, turizmui, šalutiniam miško išteklių naudojimui).
- demonstruoti kultūros paveldo apsaugos ir tvarkymo būdus;

Pagrindinius rekreacinės aplinkos išteklius sudaro:

- gamtinė aplinka, tinkanti poilsiui (vaizdingas gamtovaizdis, miškai, vandens telkiniai, kiti gamtiniai ištekliai) bei sveikatos ir darbingumo atstatymui (terapinį poveikį turinčios gamtinės aplinkos klimatinės savybės, mineraliniai vandenys ir purvas),
- rekreacijos reikmėms tinkantis kultūros paveldas,
- turizmo paslaugų objektai (moteliai, svečių namai, kempingai, poilsio namai, rekreacinės sodybos, ūkininkų sodybos, stovyklavietės),
- viešoji turizmo infrastruktūra (turistinės bei poilsio trasos, poilsio aikštelės, apžvalgos aikštelės, informacinė įranga ir kt.).

Pagal reikšmę planuojamą teritoriją galima priskirti rajoninės svarbos rekreaciniam centrai. Rekreacijos (turizmo) teritorinės plėtros galimybės numatytos pagal esamos vietovės patrauklumo kategoriją ir jos rekreacinės plėtros potencialą. Tai didelio potencialo Švenčionių rajono rekreacinė teritorija, sudaranti rajoninės reikšmės rekreacinį centrą. Rekomenduotinos prioritetinės bei vystytinos rekreacijos rūšys - poilsis gamtoje ir kaimo turizmas.

Rekreacijos plėtojimas planuojamoje teritorijoje padeda tenkinti gyventojų poreikius poilsiui gamtoje.

Kuriant konkrečiuose rekreacinėse teritorijose reikalingą rekreacijos plėtros sistemą, būtina:

- reguliuoti rekreacinių išteklių naudojimą.
- parengti lankymui gamtos ir kultūros objektus, ieškant investicijų vertingam gamtos ir kultūros paveldui bei vertingam gamtiniam kraštovaizdžiui eksponuoti.
- įrengti turistinių trasų atkarpas ir rekreacinę infrastruktūrą.
- nustatyti valstybės paramos, investicijų pritraukimo prioritetus.

3.2. Rekreacinio funkcinio prioriteto teritorijų naudojimo, tvarkymo ir apsaugos reglamentai

Specialiajame turizmo ir rekreacijos plane išskirtos miškų ūkio paskirties teritorijos, kuriose siūlomas rekreacinis funkcinis naudojimo prioritetas. Šios rekreacinio funkcinio prioriteto teritorijos buvo indeksuojamos remiantis LR Vyriausybės 2004m. rugpjūčio 19d. nutarimu Nr.996 „Saugomų teritorijų tipiniai apsaugos reglamentai“ (Žin., 2004, Nr.131-4704).

Rekreacinio funkcinio prioriteto teritorijų apsaugos, naudojimo ir tvarkymo būtinai reikalavimai (sąlygos) turi būti detalizuojami sekančiose teritorinio planavimo stadijose – konkrečios teritorijos (sklypo) detalajame plane.

Gamtos paveldo objektai saugomi ir tvarkomi vadovaujantis LR saugomų teritorijų įstatymu, Saugomų gamtinių kraštovaizdžio objektų nuostatais, patvirtintais LR Vyriausybės 1997m. gruodžio 23d. nutarimu Nr. 1463 (Žin.,1997, Nr.119-3100), ir Specialiosiomis žemės ir miško naudojimo sąlygomis, patvirtintomis LRV 1992m. gegužės 12d. nutarimu Nr.343 (Žin., 1992, Nr. 22-652; 1996, Nr. 2-43).

Kultūros paveldo objektai (nekilnojamosios kultūros vertybės) ir jų teritorijos saugomi ir tvarkomi vadovaujantis LR nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymu ir kitais teisės aktais. O šių objektų ir teritorijų apsaugą nuo fizinio ir vizualinio poveikio (vizualinės taršos) reglamentuoja „Saugomų teritorijų tipiniai apsaugos reglamentai“.

3.2.1. Miškų ūkio žemės tvarkymas ir apsauga

Rekreaciniai miškai.

Tai miškai, kurių svarbiausia funkcija yra žmogaus rekreacinių poreikių tenkinimas ir poilsavimo sąlygų sudarymas. Rekreaciniuose miškuose taikomi teisės aktų, reglamentuojančių naudojimą IIB grupės miškuose, reikalavimai.

Planuojamoje teritorijoje išskiriama intensyvaus pritaikymo (miško - poilsio parkų, rekreacinių miško sklypų) tvarkymo zona, pagrindiniame brėžinyje pažymėta indeksu **MRi**, kurioje :

- leidžiama formuoti intensyviame poilsiu pritaikytą būdingą poilsio parkui miško struktūrą, atverti reginius.
- rekreacinę aplinką leidžiama formuoti neplynais kirtimais, želdinti stambiais sodmenimis.
- leidžiama formuoti tankų viešosios turizmo infrastruktūros tinklą.

Miško (poilsio) parkų funkcinė paskirtis – tenkinti visuomenės rekreacines reikmes, sudaryti sąlygas palankias poilsiu, turizmui, pasivaikščiavimui ir kitai veiklai gamtoje, kartu mažinti šios veiklos žalingą poveikį aplinkai ir išsaugoti šių miškų stabilumą. Priskiriami poilsiu, visuomenės reikmėms naudojami miškai su atitinkama įranga ir infrastruktūra (privažiuojamaisiais keliais, poilsio ir automobilių stovėjimo aikštelėmis, pasivaikščiavimo, dviračių takais, paplūdimiais, įvairia poilsiu skirta įranga ir statiniais). Minimalus plotas

priskiriamas šiam pogrupiui – 3 hektarai. Priskyrimo pagrindas – su minėta įranga esantis miško parkas arba nustatyta tvarka pavirtinti miško parko teritorijos planavimo dokumentai. Rekreaciniai miško sklypai – tradiciškai naudojami intensyviai poilsiui iki 50 hektarų miško sklypai faktinėse poilsiavietėse (paežerėse, paupiuose ir kitur), turinčiuose reikiamą įrangą (stovyklavietes, paplūdimius, žaidimų aikštes ir panašiai).

Dar planuojamoje teritorijoje išskiriama ekstensyvaus pritaikymo tvarkymo zona **MRe**, kurioje palaikoma artima natūraliai miško struktūra, draudžiama statyti statinius ir plėtoti inžinerinę infrastruktūrą, paversti miško žemę kitomis naudmenomis, gerinamos rekreacinės savybės, atveriami reginiai, atraktyvūs ir lankomi objektai, kuriama minimali rekreacinė infrastruktūra, stovyklavietės gali būti įrengtos tik teritorijų planavimo dokumentuose nustatytuose vietose prie vandens ir dviračių turizmo trasų.

Šaltinis: „Miškų priskyrimo miškų grupėms tvarka“, patvirtinta LRV 2001m. rugsėjo 26d. nutarimu Nr. 1171 (Žin., 2001, Nr. 84 / 2930-2931).

3.2.2. Vandenų ūkio žemės tvarkymas ir apsauga

Rekreaciniai vandenys.

Tai išimtinai rekreaciniams tikslams naudojami vandens telkiniai ar jų dalys. Planuojamoje teritorijoje išskiriama ekstensyvaus rekreacinio pritaikymo Pailgio ežero tvarkymo zona **HRe**, kurioje:

- pakrantė parengiama rekreaciam naudojimui.
- akvatorijos išlaikomos subnatūralios, neperkraunamos inžineriniais įrenginiais.

3.2.3. Rekreacinio funkcinio naudojimo prioriteto žemės tvarkymas ir apsauga

Rekreacinio naudojimo prioriteto žemės, esančios miškų ūkio teritorijoje, kraštovaizdžio tvarkymo zonos.

Zonų tvarkymą lemia numatytų rekreacinių funkcijų poreikis.

Rekreacinio funkcinio prioriteto teritorijų apsaugos ir tvarkymo darbai vykdomi pagal konkrečios teritorijos detaliuosius planus, išskyrus naujų statinių statybą kaimo turizmo paslaugoms teikti žemės ūkio paskirties žemėje, esamų individualių gyvenamųjų pastatų ir sodybų rekonstravimą ir pritaikymą kaimo turizmo poreikiams pagal teisės aktų nustatyta tvarka parengtus ir patvirtintus projektus.

Turi būti užtikrinamas šių teritorijų prieinamumas lankytojams, poilsiautojų saugumas, reikiamos poilsiavimo sąlygos, negalima bloginti fizinių rekreacinių kraštovaizdžio savybių, naikinti jo estetinio potencialo, statyti su rekreacija nesusijusių pastatų ir įrenginių.

Teritorijoje išskiriamos:

MRn – subnatūralios (neurbanizuojamos) rekreacinės aplinkos tvarkymo zona, kurioje:

- draudžiama statyti poilsio pastatus.
- leidžiama įrengti poilsio vietas, sustojimo aikštes ir maudykles.
- leidžiama formuoti tik minimalią viešąją turizmo infrastruktūrą, išsaugant gamtinę aplinką, natūralų kraštovaizdį, draudžiama žaloti ir naikinti rekreacinę įrangą, trukdyti ilsėtis.

MRu – urbanizuotos rekreacinės aplinkos tvarkymo zona, kurioje:

- statomi stovyklaviečių, kempingų, poilsio namų ar kitokių stacionarių rekreacinių statinių kompleksai.
- kuriama intensyviai lankyti pritaikyta aplinka, rekreacinė inžinerinė infrastruktūra.
- rekreaciniais interesais gali būti keičiamas gamtinės aplinkos pobūdis.

3.3. Rekreacinės infrastruktūros objektai

Atliekant planuojamos teritorijos kraštovaizdžio rekreacinio potencialo analizę, įvertintas miškų, Pailgio ežero tinkamumas rekreacijai, išskirtos regyklės, pažymėtos veikiančios poilsio bazės, poilsiavietės. Remiantis šia analize planuojamas kempingas, paplūdimiai, naujos poilsiavietės ir rekreaciniai turistiniai takai, išskirtos rekreacinio funkcinio prioriteto teritorijos. Rekreacinėse teritorijose prioritetas skiriamas poilsio ir turizmo veiklai, susijusiai su turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtra. Jose gali būti planuojami ir statomi turizmo paslaugų ir poilsio statiniai, kurie statomi vadovaujantis statybos techniniais reglamentais ir privalo atitikti normatyvinius statinio saugos ir paskirties reikalavimus.

Planuojamoje rekreacinėje teritorijoje siūloma organizuoti apžvalgos ir poilsio aikštelių tinklą, apjungiantį regyklas ir turizmo trasas, įrengiant atokvėpio vietas su išvystyta viešąja turizmo infrastruktūra – stacionaria ar laikina įranga higienos poreikiams tenkinti ir atliekoms surinkti, teritorijos lankymui skirta informacijos įranga, ir kt.

Sutvarkius pakrantę ir įrengus atitinkamą viešąją poilsio infrastruktūrą, maudymuisi tinkamų lėkštų krantų su smėlingomis pakrantėmis vietose planuojami du bendro naudojimo paplūdimiai prie Pailgio ežero, rytinėje planuojamos teritorijos pusėje. Plane išskirti tinkami poilsiauti miškai.

Pasiūlyta rekreacinės infrastruktūros objektų sistema parengta, atsižvelgiant į gamtos saugos apribojimus ir kultūros paveldo apsaugos reikalavimus. Planuojant šiuos objektus sekančioje projektavimo stadijoje, konkrečios teritorijos detaliuosiuose planuose, būtina atsižvelgti į šiuos reikalavimus.

Vienas svarbiausių rekreacinės plėtros strateginių uždavinių - išsaugoti susiformavusias gamtines ir kultūrinės vertybes, išlaikant nepažeistus gamtinio kraštovaizdžio kompleksus, užtikrinant gamtinės aplinkos gyvybingumą.

3.4. Planuojamos turizmo trasos

Planuojamos teritorijos rekreaciniai išteklių bei geografinė padėtis, kaiminystėje esantis Žeimenos ichtiologinis draustinis bei vis didėjantis rekreacinio potencialo panaudojimo – įsisavinimo poreikis sąlygoja būtinybę plėtoti turistinę infrastruktūrą teritorijoje. Visų pirma yra būtinas turizmo trasų – automobilių, dviračių ir pėsčiųjų, atnaujinimas, plėtojimas bei įjungimas į bendrą Lietuvos maršrutų tinklą.

Pagal keliavimo priemones teritorijoje prie Pailgio ežero turizmo trasų prioritetas skiriamas dviratininkų ir pėsčiųjų takams. Planuojamas pėsčiųjų ir dviračių takas aplink Pailgio ežerą, kurio trasa sutampa su esamu asfaltuotu keliu kairėje planuojamos teritorijos pusėje. Dešinėje teritorijos pusėje planuojama trasa sutampa su anksčiau suprojektuotu keliu, dabar esama miško proskyna. Nuo šios trasos planuojamas dviračių – pėsčiųjų takas link planuojamų visuomenės poreikiams naudojamų paplūdimių prie Pailgio ežero dešiniojo kranto. Siūloma išsaugoti susiformavusį pėsčiųjų taką dešiniąja Pailgio ežero pakrante, esama pakrantės apsaugos juostoje.

Dviračių turizmo, o tuo pačiu ir dviračių, kaip ekologiško transporto populiarinimas yra aktualus kaip visoje Europoje, taip ir Lietuvoje. Pagrindiniai plėtros principai, kurie taikomi dviračių trasoms ir visai dviratininkų infrastruktūrai:

- Saugumas. Dviračių trasa, turi užtikrinti maksimalų dviratininkų, pėsčiųjų ir kitų trasos naudotojų saugumą, ir minimaliai sumažinti visas grėsmes.
- Vientisumas. Dviračių trasos, turi būti vientisos ir nepertraukiamos, integruotos į bendrą, tame tarpe ir vietinių dviračių trasų tinklą.

- Tiesumas. Dviračių trasose vengiama nereikalingų apvažiavimų ir lankų, bet jie galimi siekiant parodyti ypatingo grožio kraštovaizdžius ir kitus svarbius turistinius objektus.
- Patrauklumas. Dviračių trasa turi natūraliai įsilieti į aplinką ir papildyti ją siekiant sukurti patrauklias keliavimo dviračiais sąlygas.
- Komfortas. Dviračių trasa turi užtikrinti patogų dviratininkų eismą.

Planuojamoje teritorijoje siūloma kurti vietinių trasų dviračių tinklą, pritaikytą vietinių žmonių poreikiams ir skatinantį juos važinėti dviračiais.

Rengiant konkrečių trasų detaliuosius, techninius projektus turi būti numatytos priemonės užtikrinti trasos naudotojų eismo saugumą, trasos turi būti paženklintos atitinkamais dviračių trasos ženklais, reguliariai tam tikru atstumu turėti išdėstytas poilsio paslaugas su išvystyta infrastruktūra.

4. PLANO SPRENDINIŲ PASEKMIŲ POVEIKIO VERTINIMAS

Specialiojo plano realizavimas didins racionalesnį teritorijos žemės naudojimą, didins gyventojų ekonominį aktyvumą.

Plečiant rekreacinę ir turizmo infrastruktūrą, gerės aplinkos vaizdas (bus tvarkoma aplinka ir želdiniai, gerinamos kelių dangos), bus įrengtos naujos poilsio vietės su gerai įrengta turizmo infrastruktūra. Dėl to urbanizacijos lygis gali šiek tiek padidėti, tačiau gamtinės aplinkos dominavimas bus išsaugotas.

Visuomenės rekreacinių poeikių tenkinimui bus naudingas specialiajame plane numatomas rekreacinės sistemos plėtojimas. Esamus poilsio namus, turizmo bazes papildys nauji bendro naudojimo paplūdimiai, kempingas, poilsio vietės, pėsčiųjų ir dviračių trasos ir kt.

Turizmo ir rekreacinės sistemos plėtojimas sudaro sąlygas išsaugoti ir panaudoti kultūrinius ir gamtinius rekreacinius išteklius, savitą kraštovaizdį.

Plano sprendinių pasekmių poveikis urbanistinei, socialinei ir ekonominei aplinkai yra teigiamas, atspindintis principinį socialinį, ekonominį bei urbanistinį priimtinumą. Sprendinių įgyvendinimas sąlygos ilgalaikės plėtros užtikrinimą, socialinio stabilumo stiprinimą, konkurencingumo didinimą, sąlygų užsiimti papildomu verslu atsiradimą, rekreacinės infrastruktūros plėtros užtikrinimą, investicijų teritorijai rekreaciniam naudojimui parengti padidėjimą, gyventojų aktyvumo rekreacijos ir turizmo versle padidėjimą ir kt.

Plano sprendinių pasekmių poveikis aplinkos kokybei, sveikatos saugai :

Sprendinių įgyvendinimas sąlygos tam tikrus pokyčius oro, paviršinių, kai kuriais atvejais ir požeminių vandenių kokybės srityje, tačiau visumoje poveikis nebus žymus ir priklausys nuo to, kokie inžineriniai sprendiniai bus priimti sekančiose projektavimo stadijose ir kaip jie bus realizuojami.

Higieniniu aspektu sprendiniai teigiami - nesukeliantys neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai. Parengtame specialiajame plane nėra planuojama prieplaukų, kurių plotas didesnis kaip 0,2 ha, planuojamos stovyklavietės (poilsio su nakvyne skirtos teritorijos) užimamas plotas numatomas ne didesnis kaip 1 ha, siūlomas rekreacinio naudojimo statinių užimamas plotas nedidesnis 0,5 ha.

Plano sprendinių pasekmių poveikis kraštovaizdžio struktūrai ir ekologiškai pusiausvyrai:

Sprendinių įgyvendinimas sąlygos subalansuotą (racionalų) gamtinių rekreacinių išteklių panaudojimą. Patys sprendiniai yra palankūs optimalios kraštovaizdžio struktūros

palaikymui ir formavimui. Nustatyti rekreacinio funkcinio prioriteto teritorijų tvarkymo ir naudojimo reglamentai užtikrina kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros palaikymą. Planuojamoje teritorijoje kraštovaizdžio unikalumas ir įvairovė iš esmės nepakis. Estetinė kraštovaizdžio vertė nesumažės. Galimos sprendinių įgyvendinimo problemos dėl žemo ekologinio sąmoningumo, tame tarpe galimas dalinis urbanizacijos procesų gamtiniame kraštovaizdyje suintensyvėjimas.

Plano sprendinių pasekmių poveikis kultūros paveldo objektams teigiamas.

Sprendinių įgyvendinimas užtikrina kultūros paveldo objektų išsaugojimą ir tinkamą priežiūrą, sudarant sąlygas naudojimui (pažintiniam lankymui, eksponavimui).

Planavimo sprendiniai yra rekomendacinio pobūdžio. Jie galėtų būti tvirtinami kaip savivaldybės sąlygos Švenčionių r. bendrajam planui ir būsimiems planuojamos teritorijos detaliesiems planams rengti.

5. PANAUDOTI INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Lietuvos Respublikos Teritorijų planavimo įstatymas . 2004m. sausio 15 d. Nr. IX-1962.
2. Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymas. 2002m. gruodžio 3 d. Nr. IX-1211.
3. Lietuvos respublikos saugomų teritorijų įstatymas, 2001m. gruodžio 4d. Nr. IX-628.
4. Lietuvos Respublikos Žemės įstatymas
5. Lietuvos Respublikos Miškų įstatymas
6. Lietuvos Respublikos Nekilnojamųjų vertybių įstatymas
7. Turizmo ir rekreacijos schemų ir planų (projektų) rengimo taisyklės
8. Rekreacinių teritorijų naudojimo, planavimo ir apsaugos nuostatai.
9. Saugomų teritorijų tipiniai apsaugos reglamentai
10. Miškų priskyrimo miškų grupėms tvarka, patvirtinta LRV 2001m. rugsėjo 26d. nutarimu Nr. 1171 (Žin., 2001, Nr. 84 / 2930-2931).
11. Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos, patvirtintos LRV 1992m. gegužės 12d. nutarimu Nr.343 (Žin., 1992, Nr. 22-652; 1996, Nr. 2-43).
12. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas, 2002
13. Nacionalinė turizmo plėtros 2003-2006 metų programa, 2003m. gruodžio 18d. Nr.1637.
14. Nacionalinės turizmo informacijos sistemos nuostatai, 2004m. kovo 29d. Nr. V-23.
15. Turizmo plėtros iki 2015 metų strategija.
16. Regionų kultūros plėtros programa, 2002.
17. Etninės kultūros plėtros programa, 2003.
18. Kultūrinio turizmo plėtros programa, 1998.
19. Dviračių turizmas Lietuvoje, 2002.
20. Švenčionių rajono turizmo plėtros programa. Švenčionys, 1998;
21. Švenčionių rajono kraštovarkos schema. LR Žemės ūkio ministerija, Valstybinis žemėtvarkos institutas, Kaunas, 1992;
22. Švenčionių rajono vandens telkinių tvarkymo programa. Lietuvos hidrobiologų draugija, Vilnius, 1996.
23. Naudota Valstybinės miškotvarkos tarnybos Pramonės pr. 11a, Kaunas, 2005- 07-19 pateikta informacija.
24. Naudota VĮ „Registrų centras“ Kudirkos g. 18, Vilnius pateikta informacija.

6. SVARSTYMO SU VISUOMENE DOKUMENTAI

6.1. Viešojo svarstymo ataskaita

Švenčionių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2004m. gruodžio 15d. įsakymu Nr. A-541 nuspręsta rengti Turizmo ir rekreacijos specialųjį planą prie Pailgio ežero, Magūnų sen., Švenčionių r.

2005m. liepos mėn. 02d. Švenčionių rajono laikraštyje „Švenčionių kraštas“ buvo paskelbta apie specialiojo plano rengimo pradžią, pagrindinius darbo tikslus ir rengimo tvarką.

Apie specialiojo plano rengimą, parengto plano viešą eksponavimą ir projekto viešą aptarimą 2005 m. spalio mėn. 11 dieną 11 val. Švenčionių rajono savivaldybėje, visuomenės galimybę teikti pasiūlymus, buvo paskelbta 2005-09-10 tame pačiame laikraštyje „Švenčionių kraštas“ ir savivaldybės internetiniame puslapyje. Taip pat teritorinio planavimo skelbimas buvo pakabintas Magūnų seniūnijos skelbimų lentoje. Skelbimuose buvo pateikti adresai ir telefonai, kuriais buvo teikiama informacija.

Raštu buvo informuoti sklypų savininkai, kurių sklypai pateko į siūlomas rekreacinio naudojimo prioriteto teritorijas.

Vadovaujantis Teritorijų planavimo įstatymu ir svarstymo su visuomene nuostatais specialusis planas buvo viešai eksponuojamas Švenčionių r. savivaldybėje 2005 m. rugsėjo mėn. 16 d. – spalio mėn. 11d.

Spalio mėn. 11 dieną savivaldybės patalpose įvyko viešas projekto aptarimas. Dalyvių sąrašas ir susirinkimo protokolas pridedami.

Specialusis planas su visuomene svarstytas bendra tvarka. Pasiūlymus ir pastabas planavimo organizatoriui galima buvo teikti įstatymais nustatytais terminais. Iki viešo susirinkimo susidomėjusių plano sprendiniais buvo nemažai. Projektavimo eigoje plano organizatoriui ir projekto autoriams buvo pateiktas vienas konkretaus piliečio pageidavimas. Planavimo organizatorius ir rengėjai gautą prašymą užregistravo (gautas prašymas yra pridedamas prie viešo svarstymo dokumentų).

Išanalizavus gautą prašymą raštu, bei kitų suinteresuotų piliečių pageidavimus iki viešo susirinkimo, pagal galimybes buvo atsižvelgta ir pakoreguoti specialiojo plano sprendiniai.

Projekto viešo susirinkimo metu iš esmės naujų pastabų ir pasiūlymų dėl teritorijų planavimo dokumento nebuvo.

Planavimo organizatorius (jo atstovas)

Projekto vadovė
Daiva Rokienė
AM atest. Nr. 802